

**BİRECİK BARAJI SONRASI YER DEĞİŞTİREN ESKİ
HALFETİ'NİN (ŞANLIURFA) TURİZM POTANSİYALİ****TOURISM POTENTIALITY OF OLD HALFETİ (ŞANLIURFA)
REPLACED BY BİRECİK DAM***Zeki BOYRAZ***M. Salih BOSTANCI*****Özet:**

Çalışmada Eski Halfeti'nin turizm potansiyali belirlenmeye çalışılacaktır. Araştırma konumuz Eski Halfeti, Şanlıurfa il merkezinin 130 km batısında, Fırat nehrinin doğusunda 385 m yükseltide yer almaktadır. Eski Halfeti, Şanlıurfa iline bağlı ilçe merkeziyken, 2000 yılında sonra GAP'ın bir parçası olan Birecik Barajı'nın bitirilmesi sonucu su tutulmaya başlanmasıyla 2/5'si (180 hektar) baraj gölü altında kalmıştır. Çalışma alanının, iki mahalle dışında tamamı, Birecik Barajının tamamlanmasıyla, 1999 yılından itibaren, Karaotlak mevkiine taşınmıştır. Eski Halfeti'de kalan Rüştüye ve Şimaliye yerleşmeleri, mahalle olarak Yeni Halfeti'ye bağlanmıştır.

Kendine has doğal görünümü, Birecik barajı üzerinde tekne turlarının güzergâhı olan, mimarisi ve Siyahgöl'ü ile 2013 yılında Cittaslow'a (Sakinşehir) üye olan Halfeti, birçok tarihî eserinin sular içinde kalmasıyla merak uyandıran bir saha hâline gelmiştir. Ayrıca Runkale, Zeugma, Savaşan Köyü, Erenköy gibi turistik alanlara yakınlığı nedeniyle turistlerin özellikle son yıllarda sıkça uğradığı bir mekâna dönüşmüştür. Çalışmada, Birecik Barajı sonrası turizm sektörü açısından çevresiyle birlikte gelişme gösteren Eski Halfeti (Şanlıurfa) incelemeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Coğrafyası, Halfeti (Şanlıurfa), Birecik Barajı.

Abstract:

In this study, tourism potentiality of old Halfeti will be tired to be depicted. Old Halfeti, the subject of the study, stands in 130 km west of Şanlıurfa city center, in the east of Fırat River and on 388 m height. While old Halfeti was a town related to city of Şanlıurfa, after the year 2000, 2/5 (180 hectare) of old Halfeti was covered with the water of dam lake as a result of completion of Birecik Dam that is a part of GAP. Whole of the region except two districts have been moved to the region of

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Coğrafya Bölümü – Elazığ
zboyraz@gmail.com

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya ABD - Elazığ
bostancimehmetalih@gmail.com

Karaotaklak since 1999 by the completion of Birecik dam. Rüştiye and Şimaliye regions that remained in old Halfeti have been united to New Halfeti.

Halfeti, with its natural beauty, boat excursions on Birecik Dam Lake, its architecture and Siyahgül, became the member of Cittaslow (peaceful city) in 2013 and takes attention as its historical structures stays under the lake. Furthermore, it has been a region visited frequently by tourists in recent years because of its location being near to some touristic places such as Rumkale, Zeugma, Savaşan Köyü, Erenköy. In this study, old Halfeti (Şanlıurfa) that has developed with its peripheral in terms of tourism sector will be analyzed.

Key words: Tourism Geography, Halfeti (Şanlıurfa), Birecik Dam.

1. HALFETİ'NİN LOKASYON ÖZELLİKLERİ

Halfeti, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Orta Fırat Bölümünde Birecik Baraj gölünün doğu kıyısında Şanlıurfa iline bağlı, Gaziantep ili ile Şanlıurfa il sınırında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 120 km'dir. Şanlıurfa ilinin kuzeybatısını oluşturan Halfeti'nin, batıda Gaziantep iline bağlı Araban, Yavuzeli ve Nizip ilçeleri, kuzeyde Adıyaman iline bağlı Besni ilçesi, doğuda Bozova, güneyde ise Birecik ilçesi ile sınırı bulunmaktadır (Harita 1).

Halfeti ilçe sınırı yüzölçümü olarak 646 km²'dir. Ortalama yükseltisi 525 metredir. Halfeti'de nüfusa bakarsak, 8604 kişi şehir merkezinde, 29741 kişi kırsal alanda, olmak üzere toplamda 38345 kişi yaşamaktadır. Eski Halfeti ise Yeni Halfeti ilçe merkezinin en batı kesimi olan Fırat nehrinin doğu kıyısında yer almaktadır. Daha önceleri ilçe merkeziyken, şimdi Rüştiye ve Şimaliye mahalleleriyle, Yeni Halfeti'ye bağlı mahalle konumundadır.

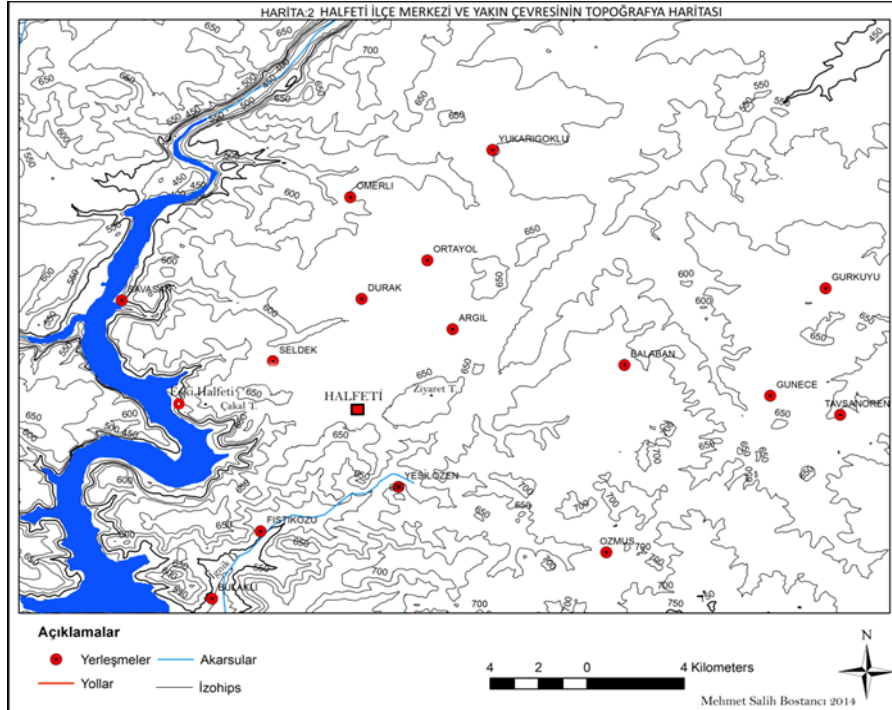
Halfeti'nin ilk yerleşim yeri Fırat nehri ile Merzuman deresinin birleştiği noktada kurulmuş olan Rumkalesi'dir. Rumkale tarihî varlığını sürdürdüğü zaman içerisinde; Hititler, Asurlular, Babiller, Persler, Romalılar, Bizanslar, Sasaniler (Honigmann, 1963, s. 777), Eyyübiler, Selçuklular, Memlûklüler gibi birçok devletin egemenliğine, 1517 yılında Yavuz Sultan Selim'in doğu seferi sırasında Osmanlı egemenliğine girmiştir (Yılmaz, 1999, s. 2). 19. yy'a kadar varlığını burada sürdürmüş olan Halfeti, bu tarihten sonra, şimdi Eski Halfeti olarak adlandırılan mevkiye taşınmıştır (Yılmaz, 1999, s. 2). 1941 yılında yapılan bölge ayırımında, Fırat nehrinin talveg çizgisi Şanlıurfa ile Gaziantep illerinin arasında sınır kabul edilmesiyle Birecik (Şanlıurfa) dâhilinde Şanlıurfa'ya idari anlamda bağlanmıştır. 1954 yılında Şanlıurfa'ya bağlı ilçe merkezi statüsü kazanmıştır. 2000 yılında yapımı biteceği ve su tutmaya başlayacağı bilinen Birecik Barajının tamamlanmasıyla ilçe merkezi topraklarının 2/5'inin (180 hektar) sular altına kalacak olması nedeniyle, kendisine mezra olarak bağlı bulunan 10 km doğudaki Karaotlak Mezrası yeni ilçe merkezi alanı olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla 1999 yılından itibaren şehir merkezinin buraya taşınmasına başlanmıştır.

1.1. Halfeti'nin Doğal Özellikleri

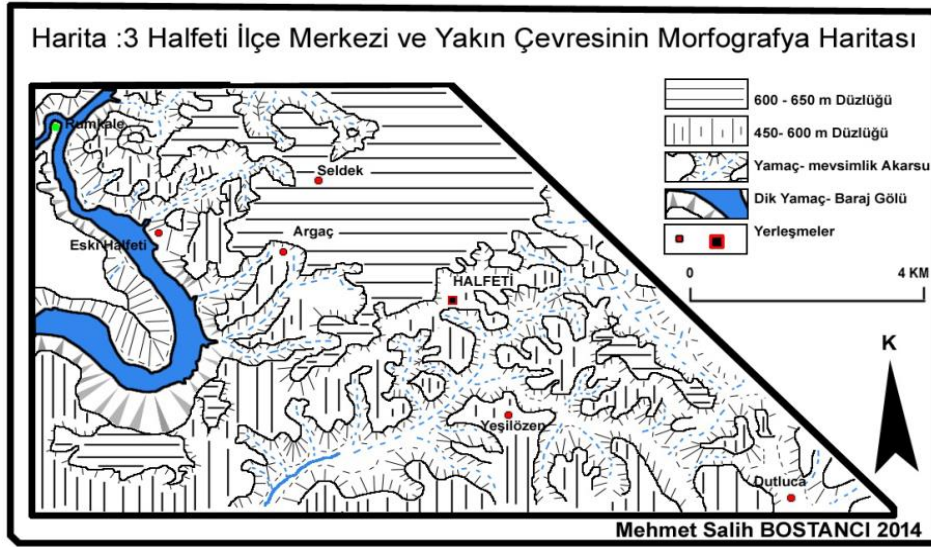
1.1.1. Jeolojik-Jeomorfolojik Özellikleri

Eski Halfeti, baraj sularından geriye kalan Şimaliye ve Rüştüye mahalleriyle Fırat nehrinin doğusunda 385 metre yükseklikte bulunmaktadır. Eski Halfeti yerleşmesi, Çatal tepenin kuzey, güney ve batı yamacının 385 - 450 metre yükselti basamağı arasında kurulmuştur. Doğu kesimleri dağlık, otsu bitkilerin ve bozkırların olduğu, yakın çevrenin kum ihtiyacını karşılayan, kum ocağının da kurulduğu yer yer sarp yamaçlarla çevrilidir. Batı, kuzeybatı, güneydoğu kesimleri 2000 yılından önce Fırat nehri ile Çatal tepesi arasında bulunan geniş alüvyal taban üzerindeki bahçeliklerle çevriliyken günümüzde, Birecik baraj gölü sularıyla (385m) çevrelenmiştir. Yerleşmenin, kuzeybatısında, Fırat nehrinin 3 km doğusundan doğarak, 600 m yükseklikten doğu-batı yönlü akış gösteren Değirmen Deresi Vadisi'nin boğulması ve güneydoğusunda mevsimlik akarsuların açmış olduğu vadilerin baraj sularıyla çevrelenmesi sonucu yarımada benzer bir görünüm almıştır (Harita 2).

Eski Halfeti, yer şekilleri bakımından engebeli bir özelliğe sahipken doğusunda bulunan Yeni Halfeti'ye doğru yükselti artmasına rağmen topoğrafya sadeleşmeye başlar (Harita 2). Fırat nehrinin doğusunda 70 metrelik yamaçtan sonra 450-600 m yükselti basamağı görülür (Harita 2-3). Bu alandan daha doğuya doğru 600-650 metre basamağı başlar (Harita: 2-3).

Jeolojik olarak tersiyer yaşlı kireçtaşı araziler yayılım gösterir. İnceleme sahasının genç karakterli, aşınması kolay bir yapıda olduğu görülür. Bu nedenle saha, Fırat nehrinin mevsimlik kolları tarafından derince yarılmıştır. İnceleme alanındaki meskenlerde kullanılan kesme taşlar, işlenmesi kolay olan çevredeki kalkerlerden oluşmaktadır. Halfeti'nin kurulduğu saha, tektonik açıdan ele alındığında depremsellik açısından oldukça güvenlidir. Yer altı suları 90-95 m derinliktedir. Sahanın en önemli hidrografik unsurunu Fırat nehri ve yan kolları oluşturur (Harita 3).

1.1.2. Halfeti'nin Klimatik Özellikleri

Halfeti ikliminin iç kesimlere oranla, kış aylarında nispeten ılıman olduğu söylenebilir (Gap Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 1998). Sahanın ortalama sıcaklığı 18,7 °C'dir. Ortalama sıcaklık Temmuz ve Ağustos ayında 32,4 C⁰ ile en fazla değere ulaşırken, en soğuk sıcaklık ortalaması 2,3 °C değerle Ocak ayında görülmektedir (MGM 1985-2005 verileri). Yazları kurak ve sıcak, kışları yağışlı ve soğuk, step iklime sahip olan bölgeye göre Eski Halfeti yükseltisinin az olması ve su kütlesi olan baraj gölüne yakınlığı nedeniyle il geneline göre daha nemli ve daha ılıman bir iklim özelliği ile Bozulmuş Akdeniz İklimi özelliğindedir.

Eski Halfeti, yakın çevresindeki platoluk yüzeyinin aksine, Fırat nehrinin vadilerinde çeşitli bitki türlerinin yetiştiğini söyleyebiliriz. Baraj öncesi incir, kayısı, şeftali, madalin, portakal, nar ve ceviz gibi türlerden oluşan bahçeler geniş alan kaplarken, günümüzde bu türler daha sınırlı alanlarda varlığını sürdürmektedir (Arazi çalışmaları verilere göre, Birecik Barajı sulan altında kalacak olan ağaç sayısı 15.000-30.000 arasındadır).

Yeni yerleşim yeri ve çevresinde bitki türleri farklılaşarak plato yüzeyinde, kuraklığa dayanıklı fıstık, zeytin, üzüm bahçelerine dönüşmüştür.

2.1.1. Halfeti'nin Turistik Özellikleri

2.1. Turizmin Tanımı

Bir alanın; farklı nedenler neticesinde doğal görünümünde meydana gelen değişiklikleri, mekânda geçen tarihî rivayetleri, sosyo-kültürel özellikleri, tarihî-dinî-sosyal mimari eserlerin inşa tarz ve yapısı, alana has bitki ve hayvan türleri, sonradan gelişen sosyal aktiviteleri (festivalleri), o mekânı ziyarete değer kılan özelliklerdendir. İnsanlar kendilerine farklı gelen bu özellikler nedeniyle, belirli bir süreliğine, bulunduğu ortamları, para kazanma amacı gütmeyen, terk ederek ziyarette bulunurlar. İşte bu işlemler dar manada turizm faaliyetinin tanımını karşılamaktadır.

Geniş manada turizm: Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma, sportif karşılaşmalar yapma, temsil veya konser verme, bilgi ve görgüsünü artırma gibi amaçlarla ya da sadece zevk için (duygusal amaçlarla) yapılan gezi (seyahate çıkma) demektir (Doğanay, 2001). Turizm, Latince "tornus" kelimesinden gelmekte ve insanların bir eksen etrafında dönme hareketini ifade etmektedir. Buradan da İngilizce, Fransızca ve Almanca gibi yaygın dünya dillerine "tour" şeklinde geçmiştir ki insanların dairesel hareket içerisinde bazı görülmeye değer yerleri, iş veya eğlence amacıyla gezip geri dönmelerini ifade etmektedir (Ağaoğlu, 1991, s. 24).

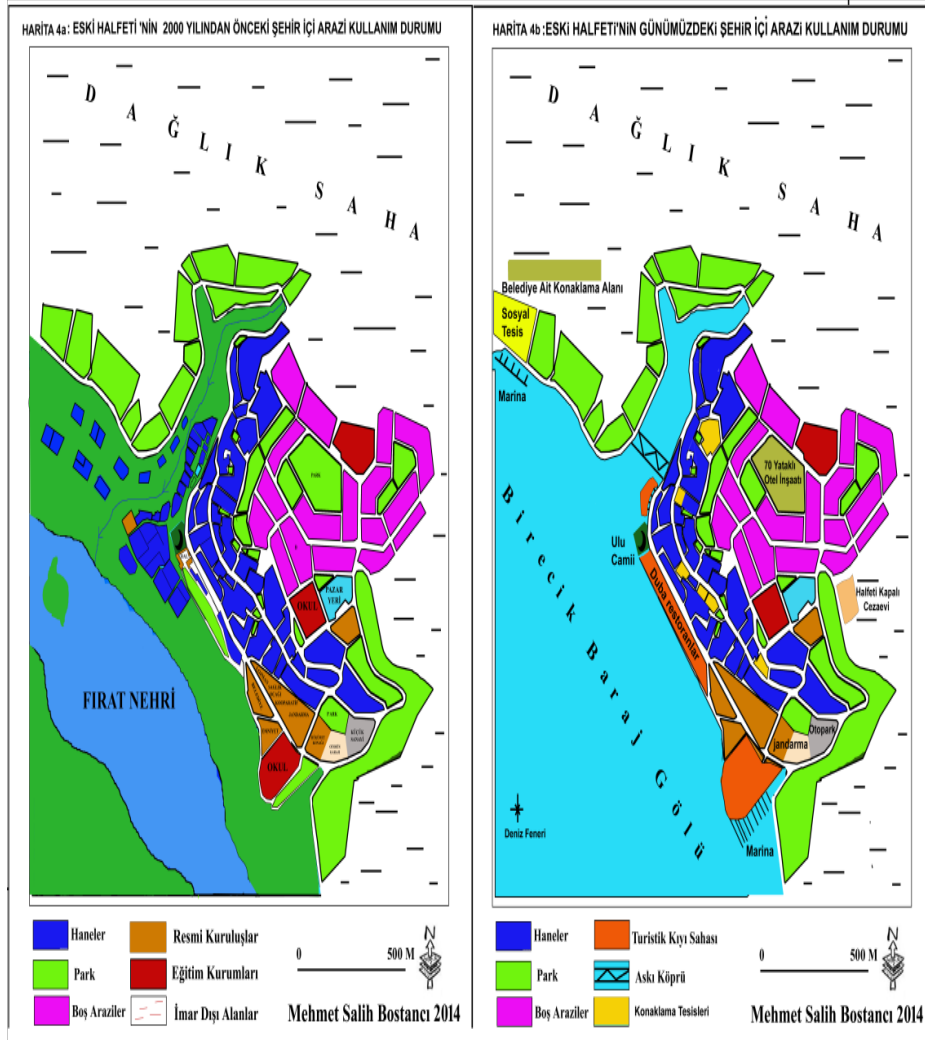
2.2. Turizm Destinasyonu

Bir mekânın insanlar tarafından merak edilerek ziyaret edilmesi o sahanın destinasyonu olarak yakından alakalıdır. Bir mekânın destinasyonu; o mekânın diğer ortamlardan farklı olarak ön plana çıkan, ilgi çeken, insanların dikkatlerini üzerine toplayan özellikleridir. Bu nedenle insanlar, bir alanın gerek tarihî, dinî, doğal, beşerî özelliklerini tanıma, gerekse ihtiyaçları olan yeme, içme, eğlence, dinlenme, sağlık, spor, dinî vs. sosyal aktiviteler gibi birçok neden dâhilinde farklı destinasyon özelliklerine sahip alanları ziyaret ederler.

İşte bu farklı özellikler sayesinde, sonbahar ve ilkbahar aylarında haftada ortalama 22.000 insanın ziyaret ettiği Halfeti'nin, son zamanlarda gözde mekân hâline gelmesi; Ermeni taş ustaları tarafından Nahat taşlarıyla (daha sonra sertleşen, aşınması kolay kalkerli taşlardan kesilerek elde edilen taş) inşa edilmiş, kendine has kuş mimarisi tarzına sahip damlı evlerine, bu evlerin tepenin etrafına ve üst kesimlerine doğru sıralanışıyla oluşturduğu görünümüne, baraj sularının tepenin etrafını sarmasıyla çehresinde meydana gelen değişimine, sular içerisinde kalan ve farklı görünümün sunan; Halfeti Ulu Camii, Savaşan Köyü Camisine, tarihî ve dinî değere sahip önemli bir merkez olan Rumkale ve Zeugma'ya yakınlığına, farklı bir gül türü olan

Karagül'ün (14. Luis Gülü) Türkiye'de sadece burada yetişmesine, Mezopotamya Sümbülünün dünyada sadece burada yetişmesine, son zamanlarda birçok film, dizi ve kliplerin çekiminin burada yapılmasına, dünyada kültürel değerlerini koruyarak büyüyen şehirlerin üye olabildiği Cittaslow'a (Sakinşehir) 2013 yılında üye olmasına borçludur.

Birecik barajı toplamda 44 köy ve bir ilçeyi (Halfeti) suları altına almıştır. Atatürk Barajı ile Birecik Barajı arasında kalan 92 km'lik havzada; 9 köy tamamen, 3 köy kısmen, 32 köyün ise geçimini sağladığı Fırat kıyısı boyunca uzanan bahçeleri sular altında kalmıştır (Başgelen, 2005, s. 1). 2000 yılında su tutmaya başlayan Birecik Barajı'nın sularının ilçe topraklarını istila etmeye başlamasıyla, ilçenin pek çok meyve (erik, kayısı, mandalın, ceviz, nar, portakal, şeftali) bahçesinin, tarlasının yanında, evlerini, okullarını, ticari meskenlerini, camisini de sular işgal etmiştir. Daha önceleri bahçeliklerle çevrili olan ilçe merkezi bu tarihten sonra sularla çevrilerek, çehresi farklı bir görünüme kavuşmuştur. Eski Halfeti yerleşmesi Fırat nehrinin suladığı verimli alüvyal araziler yerine topografyanın dalgalanma özelliği gösterdiği, kıraç arazi olan Çatal tepesinin batı, güney, kuzey yamacına doğru kurulmuştur. Böylelikle hem verimli araziler sulu tarım arazisi olarak kullanılmış hem de ilçe merkezi derin vadi içerisinde kalmayarak daha yüksek olan yamaçta kurularak güneşten olabildiğince faydalanılması sağlanmıştır.

Baraj nedeniyle Fırat nehrinin yükselmesiyle özellikle bahçelik alanlar, ilçede eğitim veren Altınırnak ve Atatürk ilköğretim okulları ve 1893 yılında yapılan ancak az bir süre kullanılan ve atıl durumda olan Halfeti Hamamı, sulara boğulmuştur. Daha yüksek kotta inşa edilen Halfeti Ulu Camii'nin ise avlusu sularla çevrilmiş, ancak mescidi ve minaresinin belirli bir kısmı sular içerisinde kalmış, nehre yakın inşa edilmiş olan haneler haricinde, yukarıda saydığımız nedenlerden dolayı ilçenin haneleri sudan pek etkilenmemiştir.

Destinasyonu tanımlamak için seçilen özellikler turizm gelişiminin boyutları ile ilgili olduğunda, analiz edilen bölgeler turizm destinasyonu olarak adlandırılabilir. Geniş bir tanımla turizm destinasyonu, ülke bütününden küçük ve ülke içindeki pek çok kentten büyük, insan beyninde

belirli bir imaja sahip markalaşmış ulusal bir alan ve önemli turistik çekiciliklere, çekim merkezlerine, festivaller, karnavallar gibi çeşitli etkinliklere, bölge içinde kurulmuş iyi bir ulaşım ağına, gelişim potansiyeline, dâhili ulaşım ağıyla bağlantılı bölgeler arası ve ülke düzeyinde ulaşım olanaklarına ve turistik tesislerin gelişimi için yeterli coğrafi alana sahip bir bölge olarak tanımlanmaktadır (Hosany, 2009, s. 638). Bu bağlamda Halfeti' nin markalaşmış önemli turistik çekiciliğini şöyle sıralayabiliriz:

2.3. Halfeti'nin ve Yakın Çevresindeki Turizm Varlıkları

2.3.1. Mimari Dokusu

Yerleşmenin esas ağırlığı doğu sahilinde olmakla birlikte, Fırat'ın batı kıyısında da birkaç evden oluşan bir mahalle bulunmakta ve kıyıları arasında bağlantı, ücreti yıllık olarak ödenen, geleneksel sallarla sağlanmaktaydı. Eski Halfeti'de, sahilden arkadaki dağlara doğru, topografya ile bütünleşen eğimli bir yerleşme gelişmiştir. Tepeye doğru tırmanan dar sokaklara açılan yarı sağır yan cepheler, girinti-çıkıntıları, köşe pahları ve zengin kütle hareketleriyle ilginç perspektifler oluşturmuştur. Bu durum özellikle kentin bittiği tepelerden aşağı doğru inişte, daha da etkileyicidir. Organik bir biçimde Fırat'a yönelen yolların oluşturduğu görünüm, her adımda değişen özel noktalar oluştururlar (Akin, 1999, s. 23).

Meskenler, bölgenin yaz ayları sıcaklığının fazla olması nedeniyle, açık renkte, ilk aşamada yumuşak ve işlenmesi kolay, havayla teması sonrası zamanla sertleşen, bölge halkı tarafından 'Nahat Taşı' (orta miyosen -Middle Miocene- yaşlı kireçtaşı) olarak adlandırılan taşlarla, 13 ayrı tür 'kuş evi mimarisi'ne sahip, geçmişi 16. yüzyıla dayanan, kuş evleri mimarisi olarak yapılmıştır. Genelde serçe, kırlangıç, saka gibi kuşların kendilerini güvende hissettiği, insan ellinin ulaşamadığı, rüzgârın değmediği, güneşi gören tarafta usta bir incelikte yapılmıştır.

Evler genelde konak şeklindedir ve yaptırın kişinin ismiyle adlandırılır. Ayrıca haneler, çatılı değil damlı inşa edilmiştir. Bu damlar, yaz aylarında bölgenin hâkim geçim kaynağı olan antep fıstığının kurutulması, yılda aile başına, ortalama 200-300 kg tüketilen acı biberin ve salçaların, dolmalık patlıcan, kabak, acur kâklarının (kışın kullanılmak üzere kurutulmalık biber, patlıcan, acur kofikleri) kurutulmasında kullanılmaktadır. Ayrıca yaz geceleri üzerine taht (yerden ortalama 50 cm yüksekte, dört ayaklı, içi kavak odunuyla döşeli ve 5-6 kişinin yatabildiği yataklık) kurularak kullanılmaktadır. Hanelerin pencereleri genelde Fırat'a bakmaktadır. Eğimli bir yapıya kuruldukları için evler, birbirinin Fırat'a olan manzarasını engellememektedir. Eski Halfeti'deki evlerin eski pencerelerinin çağlarının (korkulukları) mavi renkte olduğu göze çarpmaktadır. Bu rengin seçilmesinin nedeni; akrelerin mavi rengi, kırmızı

olarak algılayıp, ateş zannederek yaklaşmamasıdır. Dış cepheden bakıldığında iki pencerenin üst orta kesiminde, o meskeni yapan ustanın simgesini belirten işaretleri görmek mümkündür.

Tarihi merkezi oluşturan evlerin her biri, büyük bir avlu çevresinde gelişen planlarıyla, içe dönük görkemli birer konak gibidirler. Burada, yöreye özgü taş mimarinin en yetkin örnekleri, yerleşmenin üzerinde yer aldığı araziye oluşturan kayalarla bütünleşmiştir (Akın, 1999, s. 23, 24).

Foto 1: Halfeti'nin Havadan Görünümü (Sol-Üst), Cittaslow Halfeti (Sağ-Üst), Halfeti Ulu Camii (Sol-Alt), Halfeti'ye gelen Ziyaretçi Yoğunlu (Sağ-Alt)

Evlerin büyük avlu kapısı ve çeşitli kotlarda birkaç pencereyle sokağa açılan yarı sağır yan cephelerine karşın, giriş kapısının ardında huzur verici bir bahçe ortamı vardır. Her türlü yeşilin ve çiçeğin özenle yetiştirildiği taş

avlular, Halfetililerin doğayla ne denli bütünleşmiş olduklarının kanıtıdır. Özellikle yazın, çoğu evde görülen ve avlunun ayrılmaz bir parçası olan kaya eyvanları, eviçi yaşamını zenginleştiren en önemli öğelerdir. Bu kaya eyvanlarının hemen hepsinde suya rastlanır. Özellikle 19. yy'da, topoğrafyanın olanaklarını kullanarak tepedeki depodan eski kente dağılan su sisteminin, eyvanlardaki havuzları sürekli olarak besleyip yerleşmenin meydanındaki havuzdan fişkırdığı ve bu etkileyici ortamı daha da canlandırdığı anlatılır. Çok eskiden beri var olan su sistemi ve buna bağlı olarak her evin dağılan sudan yararlanabilmesi nedeniyle, çoğu Anadolu yerleşmesinin tersine, geleneksel dokuda çeşmeye rastlanmaz (Akın, 1999, s. 23, 24).

Halfeti'de, genellikle iki, zaman zaman da bir arakatla kat sayıları üçe varan evler, Fırat kıyısından başlayarak, eğimli araziye uygun bir biçimde tepeye doğru uzanır. Bu evleri yakından inceledikçe, buradaki yapı ustalarının ne büyük bir mimari birikim ve az rastlanır bir yaratıcılıkla çalışmış oldukları anlaşılmaktadır. Doğayla bütünleşen avluların yanı sıra, evlerin damlarını oluşturan teraslar da Fırat'a doğru yönelerek, su ile yeşilin birlikteliğini sergileyen etkileyici manzaralara açılırlar (Akın, 1999, s. 23, 24).

Sokaklar, tepeden Fırat nehrine doğru, dar ve ince şeklinde kendisine dik şekilde bağlanan ana yollara bağlanmaktadır. Hemen hemen her sokak, sular altında kalan çarşıdaki fiskiyeye çıkmaktaydı.

2.3.2. Ulu Camii (Hoşgörü Simgesi)

Yapımı 1804 yılında başlayıp 1807 yılında tamamlanan, inşasında Ermeni taş ustalarından Adır'ın görev aldığı, halkların daha önce nasıl kardeşçe bir arada yaşadığının göstermesi bakımından sembolik önem taşıyan Halfeti Ulu Camii; Şanlıurfa ili, Halfeti ilçesi, Şimaliye mahallesinde yer almaktadır. Hacı İbrahim tarafından yaptırılmış olup Halfeti Camii Vakfı adına kayıtlı bulunmaktadır (Foto 1).

Caminin eteklerinin sadece 40 cm sular altında kalacağı bilinmesine rağmen zamanında gerekli çalışmalar yapılmamış ve 2000 yılında 521 bin TL'ye kamulaştırılarak Hazine'ye tescil edilmiştir. Şu an su içinde olan Ulu Camii, baraj yapımı fizibilitesi 1984 yılında yapılmasına rağmen geride kalan 30 yıllık süreçte gereken önemi görmemiştir.

Karacadağ Kalkınma Ajansı'ndan alınan destekle röleve ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Caminin kurtarılması için meclis dilekçe komisyonu genel kurul karar cetveli sayı 14 902/2011'e göre restore edilmek üzere şu öneriler sunulmuştur:

a. Halfeti Ulu Camii etrafının istinat duvarıyla çevrilerek nehirle bağlantısının kesilebileceği, ancak istinat duvarının caminin toprak

zemininin suyla bağlantısını kesemeyeceği, diğer tarafların istinat duvarının yapılması.

- b. Camiinin başka yere taşınması.
- c. Olduğu yerde bir platform üzerine oturtulması.

Pahalı olmasına rağmen bu son seçenek desteklenmektedir.

2.3.3.Hayalet Köy- Batık Köy: Savaşan Köyü

Savaşan köyü Halfeti'nin yaklaşık olarak 4 km kuzeyinde Fırat kıyısında bulunmaktadır. Köy, Savaşan ismine Osmanlı ve Kurtuluş Savaşı dönemlerinde orduya fazla asker göndermesiyle kavuşmuştur. Bu köyü ilginç kılan yönü baraj sularının tutulmasıyla köy camisinin mescidi ve minaresinin su altında kalmasıdır. Mescidin tamamına yakını, minarenin ise yarısına kadar olan kısmının su ile çevrilmesi farklı bir görüntü arz ettiğinden köy, Halfeti ve Rumkale'ye gelen turistlerin merak ettikleri bir yer hâline gelmiştir. Buralara gelen insanlar, bu köyü de ziyaret etmeden turlarını tamamlamış saymamaktadır. Eski Halfeti ilçe merkezinin kuzeyinde bulunan bu köy, tekne turlarının güzergâhlarını belirleme açısından da önemlidir. Halfeti'den hareket eden tekneler bu köye uğradıktan sonra dönüşe geçip buradan Rumkale'ye uğrarlar.

Ayrıca, Roma döneminde, papazlık törenlerinin bu köyde yapıldığının bilinmesi, köyün turistik değeri daha da artmıştır. Bölgeye atanacak Hristiyan din adamlarının bu köye gelmeden eğitimleri tamamlanmış kabul edilmiyor olması ve diploma gibi tasdiklerini buradan almadan hizmete başlayamıyor olması günümüz Hristiyan camiasının ilgi ve alakasının bu köye yönelmesini sağlamıştır.

Burayı ziyaret eden misafirler, kendilerini hayalet kasabada hissedebilirler. Çünkü tepenin yamacında sıralanmış meskenler artık insanlar tarafından kullanılmamaktadır. Gelen ziyaretçiler bu köyü 'Hayalet Köy', 'Batık Köy' gibi tabirlerle nitelendirmektedirler.

Savaşan köyünde iki tane çay bahçesi mevcuttur. Bazen turların mola alanı olan bu bahçelerde içecek servisi yapılmaktadır. Bir gün öncesinden telefonla ulaşılması durumunda; baraj gölünden çıkarılan, tatlı su balıkları içerisinde en fazla yağ oranına sahip olması nedeniyle en lezzetlisi olan ve aynı zamanda Yahudiler tarafından kutsal kabul edilen ''Şabut'' balıklarıyla yapılan yemeklere ulaşılabilir.

2.3.4. Rumkale

Gaziantep ili, Nizip ilçesi sınırlarında bulunan Rumkale, Yavuzeli ilçesine bağlı, Kasaba köyünün güneyinde yer alır. Merziman çayı ile Fırat nehrinin kesiştiği bir noktada, sarp kayalıklarla çevrili yüksek bir tepe üzerinde bulunan Rumkale; il merkezine 62, Yavuzeli ilçesine ise 25 km

uzaklıkta olup, gayet sağlam ve müstahkem bir kaledir. Günümüze kadar geçen tarihî süreç içerisinde çeşitli adlar ile anılır olmuştur. Asurlular döneminde Şitamrat, Süryaniler döneminde Kal'a Rhomayta, Ermeniler döneminde Hromklay, Memlûklüler döneminde Kal'at el-Müslimin adı ile anılan kale, daha sonraları Kale-i Zerrin (Altın Kale), günümüzde ise Rumkale adı ile anılmaktadır. 120 x 230 m ebatında yaklaşık 3500 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Doğayla uyumlu bir mimariye sahip olup büyük ve kesme taşlarla inşa edilmiş, bir tanesi doğuya yani Fırat nehrine, diğeri ise Merziman çayına açılan iki kapısı bulunmaktadır. Kuzey ve doğuda bulunan surlarda, dikdörtgen bir plana sahip 7 burç ve kuzeyde çok sayıda mazgal pencere yer alır. Günümüze kadar sağlam olarak gelebilmiş olan burçlar surların kuzey kesimindedir. Kalenin güney kesimi ise 13. yüzyılın başlarında, insan eliyle oyularak 30 m yüksekliğinde ve 20 m genişliğinde hendek hâline getirilmiştir (Foto 2). Rumkale'yi 1838 yılında ziyaret eden Mareşal Helmut von Moltke, kayanın nerede bittiği, insan eserinin nerede başladığını kestirmenin güç olduğunu ve kaleden bakınca Fırat nehrinin gümüş bir şerit gibi ayaklar altında uzanıp aktığını belirtmektedir. Ayrıca 17. yy'da kaleyi ziyaret eden Evliya Çelebi, Rumkale'nin bir tepe üstünde sağlam bir kale olduğunu, dışarıda camisi, hanı, hamamı ve küçük bir çarşısı bulunduğunu, bahçe ve meyvelerinin bolluğunu vurgulamıştır. Günümüzde bu meyve bahçelerinin tamamı sular altında kalmıştır. Rumkale, Birecik Barajı'nın su tutmasıyla birlikte üç tarafı sularla çevrilmiş olup, bir yarımada hâline gelmiştir (Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Rumkale, insanlar tarafından yoğun bir şekilde ziyaret edilen mekânlardandır. Bu yoğunluk; Rumkale'nin tarihî, dinî, doğal ve beşerî özellikleri ile doğrudan alakalıdır. Kalede birden fazla dinî meskenin olması, tarihinin çok eskilere dayanması, kurulduğu alan itibari ile farklı bir görünümde olması, karayoluyla ulaşımının hiç olmaması, etrafının sularla çevrili yarımada görünümünde olması, Rumkale'yi farklı kılan özelliklerindedir (Gaziantep Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü) (Foto 2).

Rumkale Sarnıcı: Kale içerisinde, yapı bakımından ilk etapta aşındırması kolay olan ancak havayla teması sonrası, sonradan sertleşen kaya kütlesi silindirik biçimde oyularak Fırat tabanına ulaşılmış ve kalenin su ihtiyacı bu büyük sarnıçtan karşılanmıştır. Bu şekilde kale sakinleri, su ihtiyacını karşılarken güvenliği tehdit eden unsurlardan da korunmuş oluyorlardı. 8 m genişliğinde, 75 m derinliğinde olan bu dev sarnıcın silindirik iç yüzünde kayanın oyulmasıyla helezonik bir merdiven meydana getirilmiş ve bu merdivenle Fırat'ın taban seviyesine inilerek kaleye su temin edilmiştir (Foto 2). Nergis efsanesinde geçen kuyunun bu sarnıç olduğu rivayet edilmektedir (Efsaneye göre, Rumkale beyinin Nergis adındaki oğlu, bu kuyuya sıkça inermiş. Her seferinde sudaki aksinde kendini seyredirmiş. Nergis, her geçen gün kendisini biraz daha beğenerek

izler olduğu kuyuya, bir gün kendini daha iyi görebilmek için iyice eğilmiş, dengesini kaybederek önce kuyunun dibine sonra da Fırat'ın soğuk sularına yuvarlanarak boğulmuş. Gencin boğulduğu yerde çok güzel bir çiçek açmış. Açan bu çiçeğe 'Nergis' denilmiş).

Rumkale Hendeği: Rumkale, kurulmuş olduğu dönemin güvenlik şartları nedeniyle, Gaziantep platosunun Fırat ile Merzuman (Kasaba) çayının birleştiği alana sokulmuş olan, geniş bir düzlükten sonra eğimlenen ve basamaklı bir şekilde bu birleşim noktasına eğilen, korunaklı plato ucuna kurulmuştur. Dolayısıyla doğu, kuzey, batı kesimleri akarsularla çevrilidir. Memlûklüler 1292 yılında, kaleyi ele geçirdikten sonra tek kara bağlantısı olan güney kesimini, 30 m derinliğinde 20 m genişliğinde, kayaları oyarak, dev bir hendekle ayırmıştır. Böylelikle kaleye olan karayolu ulaşımı kesilmiş, ulaşım sadece akarsu üzerinden sağlanmıştır. Bu özelliği nedeniyle arkasını güvene alan kale, güvenliğini daha da artmıştır (Foto2).

Rumkale'nin Dinî Özelliği: Rumkale geçmişi eskiye dayanan ve farklı dinleri ağırlamış bir kaledir. Farklı uygarlıkların egemenliğine girmesinden dolayı dinî meskenler olan; kilise, mastır ve cami kalıntıları kalede bulunmuştur. Kalenin güneyinde 12. yüzyılın sonlarına doğru 1173 yılında Şair Aziz Nerses tarafından "Gotik" tarzda yaptırılan Aziz Nerses Kilisesi bulunmaktadır. Bu kilise, 18.yy'da ziyaret eden Richard Peacock tarafından "küçük ama güzel bir kilise" olarak tanımlanmıştır. Ancak günümüzde kilisenin doğu cephesinin yamaca yaslanan bölümü dışında kalan yerleri yıkıktır. Manastır ise kalenin içinde, kalenin kuzeyinde yer alır. Manastır, M. S. 13. yüzyılda Yakubi azizi Barşavma kendi adına, birbirine bitişik iki yapı hâlinde inşa ettirmiştir. Günümüzde ise manastırın bazı bölümleri ayakta kalmıştır. Osmanlı döneminde yapılan mescit ile birlikte dört mescit, üç cami ve bir medrese mevcuttur. Ayrıca kalede bir zaviye bulunmaktadır (Yılmaz,1999, s. 144). Ancak, Evliya Çelebi tarafından kalenin dışında bahçelik kesimlere doğru olduğu belirtilen kale camii ise bugün çarşısıyla beraber sular altında kalmıştır.

Kaleyi önemli kılan bir diğer husus, bir rivayete göre Hz. İsa'nın havarilerinden Johannes (Yuhanna)'in ilk orjinal İncili burada, kayadan oyma bir odada, ceylan derisi üzerine yazmış olmasıdır. Bir başka rivayete göre ise Johannes, burada İncil'in nüshalarını çoğaltmıştır. Ancak bahsi geçen oyma odanın, gizemli ve tılsımlı (büyülü) olduğu, farklı tuzaklarla kurulu bir tünelinin olduğu düşünüldüğünden girilmeye cesaret edilememektedir.

Rumkale'yi ziyaret etmek isteyenler, Gaziantep üzerinden Yavuzeli ilçesine, buradan Kasaba köyüne gelerek, kalenin karşı kıyısında kurulmuş olan iskeleden kiralık teknelerle ulaşabilirler. Şanlıurfa üzerinden gelenler Halfeti üzerinden, Halfeti iskelesine ve buradan yine kiralık teknelerle ulaşabilirler. Gaziantep Valiliği tarafından yapılan ve kalenin güney

kesiminde bulunan hendeğe doğru yapılması düşünülen karayolunun çalışması hâlen devam etmektedir. Yolun bitirilmesiyle kaleye doğrudan ulaşım sağlanmış olacaktır.

2.3.5. Erenköy Batık Minare

Gaziantep'in Nizip ilçesi sınırlarına dâhil olan Fırat kıyısındaki Erenköy'ün büyük bir bölümü, baraj sularının yükselmesiyle sular altında kalmıştır. Tarım yapılan vadi tabanındaki bahçelik alanlarının tamamı, yamaca kurulu konutlar dışında tüm evler, sular altında kalmıştır. Kayaların oyulmasıyla temeli sağlam zemine inşa edilen köy camisi sular içerisinde kalmış ve Venedik'i andıran manzarasıyla farklı bir görünüm sergilemektedir. Barajın yapılmasının üzerinden 15 yıl geçmesine rağmen hâlen cami yıkılmadan ayaktaadır.

2.3.6. Zeugma

Belkıs/Zeugma bugünkü konumuyla, Gaziantep ili, Nizip ilçesinin 10 km doğusunda, Birecik Baraj gölünün kıyısında, yeni Belkıs köyünün yakınında, yedi tepe üzerine kurulmuş antik bir kenttir. Yaklaşık olarak 21 dekarlık bir arazi üzerinde yer almaktadır. Halfeti ilçe merkezinin yaklaşık 20 km güneyindedir ve tur güzergâhındadır. Nizip ilçesinden Zeugma'ya gelen ziyaretçiler, burada her hafta sonu yapılan tekne turlarıyla Halfeti'ye gelmektedir.

Gaziantep ili Nizip ilçesinin 10 km doğusunda Fırat'ın batı kıyısında bugün Birecik Barajı gövdesinin yakınında yer alan Zeugma, tarihte Samsat (Samosata) ile birlikte Fırat'ın geçildiği iki önemli noktadan birisidir. Kentin adı da "köprübaşı" ya da "geçit yeri" gibi bir anlama gelmektedir. Büyük İskender'in komutanlarından, Seleukos İmparatorluğu'nun kurucusu Seleukos I Nikator (M.Ö. 312-281) bu geçiş noktasında, Fırat'ın doğu yakasında Pers asıllı karısı Apama adına Apameia am Euphrat (Keskince/Tilmusa), batı yakasında ise kendi adına Seleukeia am Euphrat (Fırat üzerindeki Seleukeia) adlı iki kent kurmuştur.

Daha sonra Zeugma adını alan batıdaki yerleşim, Kommagene Krallığı'nın dört önemli kentinden biri olmuş ve bu dönemde konumundan dolayı hızla gelişmiştir. Bölgenin Roma hâkimiyetine girmesinden sonra Octavianus M.Ö. 31'de, Zeugma'yı Kommagene Krallığı'ndan alarak Suriye eyaletine katmıştır. Anadolu kökenli askerlerden oluştuğu için 4. İskit Lejyonu (Legio III Scythica) adını alan askeri garnizonun burada konuşlandırılmasından dolayı kentin önemi daha da artmıştır. İki yüzyıl boyunca Zeugma, Roma İmparatorluğu'nun üst düzey yönetici ve subaylarına ev sahipliği yapmıştır. Bu kişiler ve beraberindeki aileleri, danışmanları, köleleri ile zengin bir yaşam kültürü Zeugma'ya gelmiştir. Roma dünyasının en yüksek sınıfından gelen bu insanlar, yerel yönetim tarafından onurlandırılmıştır. Askerî öneminin yanı sıra Doğu-Batı

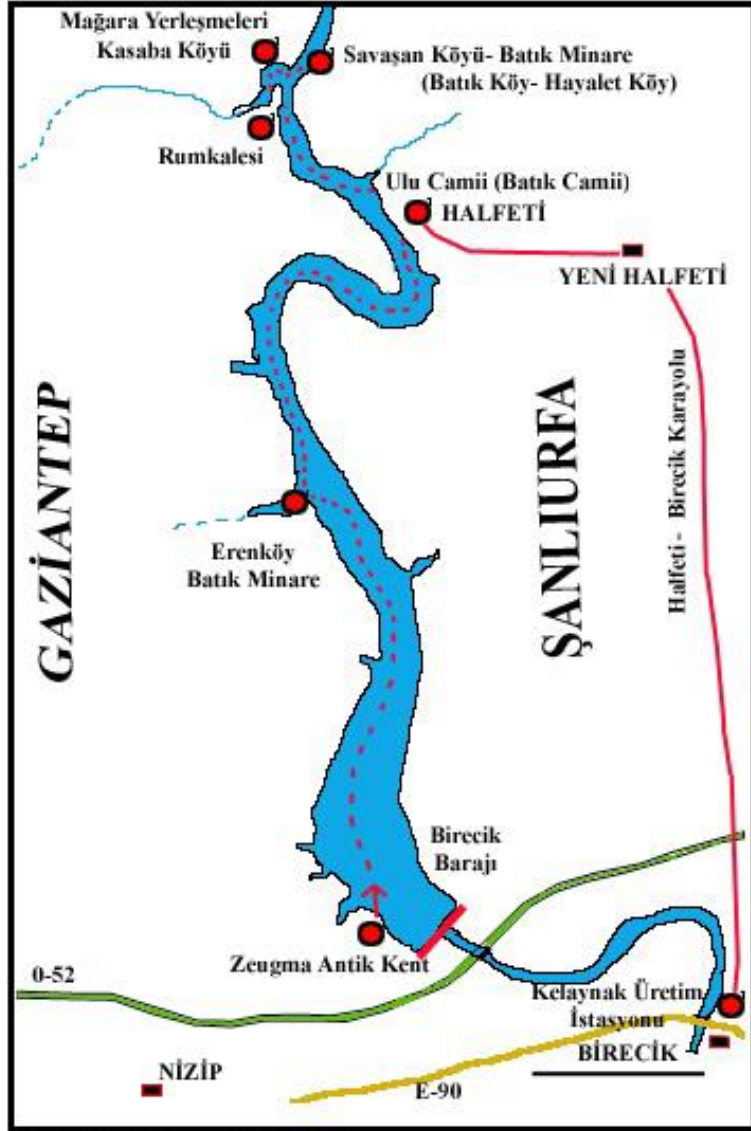
dünyasının önemli merkezleri arasında hareketli bir ticaretin geçiş noktası olarak Geç Helenistik Dönem'den, Orta İmparatorluk Dönemi'ne, özellikle M.S. 1. ve 2. yüzyıllarda Zeugma altın çağını yaşamıştır. Zeugma'da bugüne kadar bulunan eserler ve villalar bunu en iyi şekilde göstermektedir. M.S. 250'de Sasani hükümdarı I. Şapur'un (241- 272) burayı kuşatıp ele geçirmesinden sonra tahminen 252'de Zeugma'nın da Sasanilerce yakılıp yıkıldığı kazılardan anlaşılmaktadır. Son yıllarda yapılan arkeolojik kazılarda in situ olarak gün ışığına çıkartılan buluntular, kentin bu sırada çok ani terk edildiğini ortaya koymaktadır.

Zeugma, dünyanın en büyük mozaik kenti olarak ismini dünyaya duyurmaktadır. Fırat'tan itibaren yamaca doğru sıralanmış olan ve hâlen yaklaşık 10 m toprak altında kalan antik şehrin Fırat'a bakan teras evleri bulunmaktadır. Bu evlerin tabanında bulunan mozaikler, dünyanın en büyük mozaik müzesi olan; Gaziantep Müzesi'ne götürülerek sergilenmektedir. Kazı çalışmalarının yapıldığı alan ise açık hava müzesi yapılarak, taşınmayan tarihî yapıtlar ziyarete açılmış, bölge ziyaretçinin yoğun bir şekilde uğradığı mekân hâlini almıştır. Buraya gelenlerin, Erenköy Batık Minare, Halfeti, Rumkale, Savaşan köyünü ziyaret etmeleri için büyük tekneyle belirli aralıklarla sefer düzenlenmektedir (Harita 5).

Foto 2: Rumkalesi ve Hendeği (Sol-üst), Dev Rumkale Sarnıcı(Sağ-Üst), Türkiye'de Sadece Halfeti'de Yetişen Siyahgül(Sağ Alt-),Fırat'ın En Lezzetli Balığı; Şabut (Sol Alt)

HARİTA 5: BİRECİK BARAJI VE ÇEVRESİNDE BULUNAN GEZİ NOKTALARI VE GÜZERGAHLARI

- Gezilebilecek Yerler
- İlçe merkezleri
- - - Gezi Güzergahları
- Ücretli Otoyol
- Şehirler Arası yol
- İlçeler Arası Yol

0 5 km

Mehmet Salih BOSTANCI (2014)

2.3.7. Cittaslow (Sakinşehir) Halfeti

Halfeti'nin turizm bakımından önemli bir merkez olmasını sağlayan nedenlerinden biri de "Sakinşehir" olarak da bilinen dünyadaki küçük şehirlerin geleneklerini koruyabilmeleri adına oluşturulan Cittaslow Şehirlere üye olmasıdır.

Cittaslow, nüfusu 50.000'nin altındaki kentlerin üye olabildiği, kentlerin kendi gelenek, göreneklerini, yemeklerini, tarihsel kimliklerini korumalarını öngören bir birliktir. Merkezi İtalya'da bulunan 27 ülkeden 176 şehrin dâhil olduğu Cittaslow'a ilk dâhil olan şehrimiz İzmir'in Seferihisar ilçesidir. Cittaslow ağına Akyaka, Gökçeada, Perşembe, Taraklı, Yalvaç, Vize ve Yenipazar ilçeleri de katılmıştır. Finlandiya'nın Kiristenstad kentinde 12/13.04.2013 tarihlerinde düzenlenen Cittaslow Uluslararası Koordinasyon Komitesi toplantısında, Türkiye'nin Cittaslow Birliği'nin öncülüğünü yapan Seferihisar ilçesi Belediye Başkanı Tunç Soyer Halfeti'nin Cittaslow sertifikasını teslim almasıyla, Türkiye'nin en son Cittaslow'u, Şanlıurfa'nın Halfeti ilçesi olmuştur böylelikle Türkiye'den dokuz şehir Cittaslow'a üye olmuştur (Foto 1).

Kentlerin özgün kimliklerini koruyarak yaşam kalitesini artırmayı ve sürdürülebilir gelişmeyi öngören uluslararası 'Cittaslow' ağına üye olmasıyla adını dünya dünyaya duyurmaya başlamıştır. Buna bağlı olarak Halfeti'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısında gözle görülür bir artış olmuştur.

2.3.8. Siyahgül (Yassıgül - Karagül)

Türkiye'de sadece Halfeti'de yetişen "Siyahgül"ün, Fransa'dan Türkiye'ye getirildiği belirtilmektedir. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Turhan Baytop'un araştırması sonucunda, siyaha yakın koyu kırmızı renkli Halfeti gülünün 1859 yılında Fransız gül yetiştiricisi Guillot tarafından üretilen "14. Louis" türü olduğu belirlenmiştir.

Halfeti'de yetiştirilen siyah Halfeti gülünün ne zaman ve nereden geldiği bilinmemektedir. Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesinden alınan bilgilere göre; siyaha yakın koyu kırmızı renkli, yarı katmerli ve kokulu olan bu gül türü, ilk ve sonbaharda çiçek açmaktadır. 1-1,5 metre yükseklikte bir çalı olan bu türün çiçekleri, 6-7 santimetre çapındadır. Gonca hâlindeyken siyah, daha sonra koyu kırmızı renge dönüşen türünün yanı sıra sürekli siyah kalan türleri de bulunmaktadır (Foto 2).

Özellikle bahar ayında yetişen siyah güller, kesilip başka yere götürüldüğünde renginde değişme özelliği gösterir. Tohum olarak başka bir bölgeye ekildiğinde de Halfeti'deki gibi siyah açmazken, sadece ilçe topraklarında siyah açtığı bilinmektedir.

Yeni Halfeti Belediyesi, yılda bir kez "Siyahgül Festivali" düzenlemek için çalışmalar başlattıklarını ve proje hazırlığında olduklarını belirtmiştir.

Halfeti’de ilkbahar aylarında birçok kişi, evlerde yetiştirdikleri Siyahgül’ün, önemli bir ekonomik faaliyet kolu hâline geldiğini vurgulamışlardır. Yetiştirilen güller, ziyaretçi turistlerin yoğun ilgisini çekmektedir. Yetiştirilen güller satılarak aile bütçelerine önemli katkılar sağlamaktadır.

2.3.9. Mezopotamya Sümbülü (Liliaceae)

Mezopotamya Sümbülü’nün, Alman eczacı ve bitki toplayıcısı Paul Sintenis tarafından ilk kez 1888 yılında Halfeti’den toplandığını belirtilmektedir. Bu bitki, 1977 yılında “Speta” isimli yabancı bir araştırmacı tarafından bilim dünyasına tanıtılmıştır.

Yıllık soğanlık bir bitki olan ve genellikle Mart ayı sonlarına doğru çiçeklenen “Mezopotamya Sümbülü”, narin görünümü yanında nadide bir bitkidir. Dünyada yalnızca Şanlıurfa Halfeti’de yetişen çiçek türüdür. Tek lokaliteden bilinen bu bitki 116 yıl sonra yeniden keşfedilmiştir. Adını yetiştirdiği bölgeden alan ve bölgeye özgü bir bitki türü olan Mezopotamya Sümbülü, bugün yalnızca Halfeti’de lokal bir yayılış alanına sahip durumdadır. Anadolu tarihinde önemli bir yeri olan ve Divan Edebiyatı şairlerine bile konu olan bu bitki türünün mutlaka korunması gerekmektedir.

2.3.1. Şabut Balığı:

Yağ oranı Fırat’ta yaşayan balıklara göre daha fazla olduğu için bölgede yakalanan en lezzetli balık türüdür. Son zamanlar da adı Halfeti ile bütünleşmektedir. Çünkü gelen misafirler, duba üzerine kurulan restoranlarda genellikle Şabut Balığı’nı tercih etmektedir. Şabut Balığı’nın diğer bir özelliği ise bereket kaynağı olduğu düşüncesiyle Yahudilerce kutsal sayılmasıdır (Foto 2).

2.4. Halfeti’nin Tanıtımında Görsel Basının Faktörü

Eşsiz manzara sunan Eski Halfeti, ünlü isimlerin rol aldığı birçok film, dizi - müzik klipleri çekimleri ve birçok belgesel çekimine ev sahipliği yapmıştır (Ferdî Tayfur’un rol aldığı Yersiz Yurtsuz; Özcan Deniz, Yavuz Bingöl gibi ünlülerin rol aldığı Karagül dizileri; Azat, Memleket filmi; Mahsun Kırmızıgül’ün müzik klipleri çekimlerinin Eski Halfeti’de yapıldığı bilinmektedir). Ayrıca birçok gazete ve dergi yayınlarında son dönemlerde Halfeti’ye geniş yer vermektedirler. Eski Halfeti yeni yeni tanınmaya başlamakta, turistlerin meraklarını uyandıran turizm güzergâhı olarak yoğun bir şekilde ziyaretçi almaya devam etmektedir.

2.5. Halfeti’de Turizme Dayalı Ekonomik Faaliyetlerdeki Başlıca Değişmeler

Osmanlı döneminde, Eski Halfeti ile Şam arasında yakın ilişkiler vardı. Dönemin gelişmiş şehirlerinden olan Şam, Osmanlı sınırlarında olduğu için Şam’a ticari seyahatler yapıyor, çoğu tüccar Şam’dan getirdikleri ürünleri

(ipek, kumaş ürünleri, lamba gazı vs.), ilçe ve bağlı köylerde satarak geçimini sağlıyordu. Cumhuriyetin ilanından sonra belirlenen Suriye sınırı dâhilinde, Şam'ın Suriye topraklarında kalmasıyla bu faaliyet kaçakçılığa dönüşmüştür. Daha sonra gelişen sınır güvenliği şartlarına bağlı olarak, bu faaliyet azalmış, bölge halkı tarıma ağırlık vermiştir.

Eski Halfeti sulak araziler çevresinde kurulduğu için sulamalı tarım yapılmaktaydı. Tarımsal faaliyetlerin büyük bir bölümü meyve yetiştiriciliği üzerinedir. Yetişen bu meyveler, iç kesimlerde bulunan ilçelerde, üretilen tahıllarla takas ediliyordu. Böylelikle bölgede ticari hayat canlılık kazanıyordu. 1950 yılından sonra Avrupa'ya işçi alımının başlaması ile Halfeti ciddi manada iş göçü vermiştir. 2000 yılında yöre halkı, hem tarımsal getiriler hem de yurtdışındakilerin gönderdikleriyle yaşamlarını sürdürmekteydi. Ancak bu tarihten sonra tarım arazilerin sular altında kalması ile yöre halkı, belirli bir süre durumun karmaşasına takılmış, baraja verdikleri arazilerin, kamulaştırma ücretlerini farklı alanda kullanma yollarına girmiştir. Genel itibarıyla eğlence ve oyun salonları işletmesi kurmuşlar, ancak tecrübe sahibi olmadıkları bir alan olduğu için kısa sürede işletmelerini kapatmak zorunda kalmışlardır.

Suların yükselmesiyle, köy mezarlarına giden yollar kapanmış, mezarlarını ziyaret etmek isteyen insanlar, baraj gölünde avlanmak isteyen balıkçıların yapmış oldukları ilkel salları kiralamaya başlamıştır. Aynı zamanda Eski Halfeti'ye gelen insanların Rumkale'ye gitmek için bu salları kiralaması, bölgede yeni bir ekonomik kaynağın doğmasını fitillemiştir. Elinde bulunan kamulaştırma bedelleriyle daha modern gezinti tekneleri alan bazı kişiler, daha sonra pek çok kişiye ilham kaynağı olmuş ve kısa sürede, beldeden Rumkale'ye seferler düzenleyen tekneler satın alınmıştır. Bu olay ilçedeki turizm gelişimine önemli katılar sağlamış, zamanla, gelen ziyaretçilere hizmet veren restoranlar, hediyelik eşya dükkânları, marketler, konaklama alanları yapılmış ve yerel yönetimlerce altyapı çalışmalarıyla belde kısa sürede turizme hazırlanmıştır.

2.6. Halfetiye Ait Turizm Verileri

Turizmin gelişimine paralel olarak inşa edilen üstyapı tesisleri, daha fazla istihdam ve daha fazla inşaat malzemesi kullanımı anlamına geldiğinden yatırım harcamalarında bir artış ortaya çıkarmakta ve ilk andan itibaren ekonomiye yayılarak yoğun bir gelir akımı doğurmaktadır. Bu yönüyle turizm sektörünü, "dünyanın en büyük endüstrisi, refah ve istihdam yaratan en büyük işvereni" olarak tanımlayan Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi'nin (WTTC) yaptığı bir hesaplama göre turizm sektörü, her üç saniyede bir iş olanağı yaratmaktadır (Özgüç, 1998, s1). "Otel, motel ve pansiyonlar turizm gelişmesinde öteden beri oynadıkları rol nedeniyle geleneksel konaklama tesisleri sayılmaktadır" (Özgüç, 1994, s. 57).

Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü kayıtlarında Halfeti ilçesine ait otel, butik otel, pansiyon ve motel kayıtları bulunmamaktadır (Bir mekânın motel, otel, butik otel olarak kayıtlanabilmesi için konulan kota nedeniyle kayıtlara rastlanılmamıştır). Ancak yapılan gözlem çalışmalarında; Eski Halfeti’de çoğunluğu eski konaklardan çevrilmiş butik otel tarzında, bazıları birbirine yakın birkaç evin pansiyona dönüştürülmesiyle elde edilmiş, toplamda 6 adet konaklama tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerde toplamda 56 oda ve 149 yatak bulunmaktadır (Arazi çalışmaları), (Tablo 1). Ayrıca Kaymakamlık tarafından yapılan baraj kıyısındaki sosyal tesislerin 50 m kadar doğu kesiminde bulunan alanda, yine Kaymakamlık tarafından yapılan 7 odalı 22 yataklı konaklama alanı mevcuttur. Büyükşehir yasasıyla bu alan Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesine devredilmiştir. Bunun haricinde Yeni Halfeti–Eski Halfeti karayolunun 5. kilometresindeki eski cezaevine yakın alana kurulmakta olan 3 yıldızlı 70 yatak kapasiteli otel inşaatı yapılmaktadır (Ancak baraj gölü üzerinden Halfeti’ye bakıldığında tepede yer alan bu otel, doğal görünümü bozduğu gerekçesiyle tepkilere yol açmıştır). Bu otelin faaliyete girmesiyle toplamda 90 yatak daha gelenlerin hizmetine sunulacaktır.

Tablo 1: Şanlıurfa’ya Ait Konaklama Alanları ve Yatak Kapasitesi Verileri 2015
(Halfeti’de Bulunan Ancak Resmi Kayıtlara Alınmamış Tesis Sayıları)

2015 Yılı	Merkez	İlçeler	Toplam	Halfeti’de Bulunan Konaklama Tesisleri*	Kayı Olmayan Halfeti’deki Konaklama Tesisleriyle Genel Toplam	Halfeti İl Genelindeki Payı %
Tesis Sayısı	49	31	80	6	86	7
Oda Sayısı	1948	781	2729	56	2785	2
Yatak Kapasitesi	4258	1583	5841	149	5990	2

(**Kaynak:** Şanlıurfa İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü).

Gelen turistlerin yeme içme ihtiyaçlarına karşılık verebilmek adına beldede, göl kıyısına sıralanmış 8 adet restoran bulunmaktadır. Bu restoranların diğer alanlardaki restoranlardan farkı; göl kıyısında, yüzer restoran (duba restoran) olarak kurulmasıdır. Bu restoranlar, su yüzeyinde batmadan durabilen dubaların göl sularına serilmesiyle inşa edilmiştir. Restoran alanlarında göl yüzeyinin kullanılmasıyla hem düzlüğü fazla olmayan beldede yer sorunu yaşanmamış olunacak hem de gelen misafirlere farklı ve daha ferah şekilde ağırlanma imkânı sunulmuş olacaktır.

Bölgede turizmin gelişmesinde önemli bir katkısı olan ve faaliyeti devam eden, resmî kayıtlara göre 23 büyük, 8 küçük tekne ve yaklaşık 60 kişilik çalışanıyla bu faaliyet sürdürülmektedir (Halfeti Belediyesi). Ancak yapılan gözlemlerde büyük teknelerin 35 adet olduğu, küçük teknelerin sayısının ise yirmiyi bulduğunu söyleyebiliriz. Özel olarak 250 TL karşılığında büyük tekne, 100 TL karşılığında ise küçük tekne kiralanabilmektedir. Bireysel ücret ise kişi başı 5 TL'dir (Arazi Etütleri).

Bölge, ilkbahar sezonunda 14 hafta yoğun bir şekilde ziyaretçi almaktadır. Mart ayının ikinci haftasından sonra etrafın yeşillenmesi ve havaların ısınmaya başlamasıyla ziyaretçi yoğunluğu artmaktadır. Bu yoğunluk, okulların kapanacağı haziran ayının ikinci haftasına kadar devam etmektedir. Çünkü Halfeti'yi ziyaret edenlerin büyük çoğunluğu okullarca düzenlenen turlara katılan ilkokul, lise ve üniversite öğrencileridir. 18.05.2014 Pazar günü, otopark işletmeleri tarafından yapılan ziyaretçi sayımında beldeye, 11.310 kişi gelmiştir (18.05.2014 Pazar günü, Eski Halfeti'de 1460 otomobil ve 95 yolcu otobüsüne otopark fişi kesilmiştir). Mart ayının ikinci haftasından, haziran ayının ikinci haftasına kadar olan zaman aralığını 14 hafta olarak kabul edersek ve bu dönemde haftalık, ortalama 20.000 ziyaretçi ağırlandığı düşünenecek olursak, Halfeti'yi ilkbahar döneminde ziyarete gelen kişi sayısı, $(14 \times 20.000 = 280.000)$ 280.000'dir. Okulların tatil olmasıyla yoğunluk azalmaktadır. Bu tarihten sonra beldeye, her ne kadar okul dönemindeki kadar yoğun olmasa da, gezintiye çıkan aileler gelmektedir.

Haziran ayının ikinci haftası ile okulların açıldığı eylül ayının ikinci haftası arasındaki dönemde ise ortalama haftalık ziyaretçi sayısı, 10.000'dir. Bu durağan dönemde 13 hafta bulunduğu kabul edilirse, ortalama 130.000 kişinin Halfeti'yi ziyaret ettiğini söyleyebiliriz (Arazi Mülakat Sonuçları).

Okulların açılmaya başladığı, eylül ayının ikinci haftasından başlayarak soğukların hissedilmeye başladığı kasım ayının başına kadar ziyaretçi yoğunluğu tekrar artmaya başlamaktadır. Bu dönem, 7 haftalık bir süre kabul edilecek olursa, $(7 \times 20.000 = 140.000)$ 140.000 ziyaretçi bu dönemde Halfeti'ye uğramaktadır. Bu dönemden sonraki, kış döneminde ise havaların tekrar soğuması nedeniyle ilçeye gelen ziyaretçi sayısı azalmaktadır (Tablo 2) (Arazi Uygulama Anket sonuçları).

Tablo 2: Halfeti'yi Ziyaret Edenlerin Dönemler Arasındaki Tahmini İstatistikleri

	Dönem Adı	Dönem İçi Hafta Sayısı	Gelen Haftalık Ziyaretçi Sayısı	Toplam
I. Dönem	İlkbahar	14	22.000	280.000
II. Dönem	Yaz	13	10.000	130.000
III. Dönem	Sonbahar	7	20.000	140.000
			TOPLAM	550.000

Bu hesaplamalara göre Halfeti'ye yılda ortalama 550.000 yerli ve yabancı turist gelmektedir (Tablo 2). Beldeye gelen ziyaretçi sayısının tam anlamıyla tespit edilememesinin yanında; Nizip'te örgütlenen ve gelenek hâlini alan büyük motorcu guruplarının hafta sonları Halfeti'ye uğraması, Nizip üzerinden Zeugma'yı ziyaret edenlerin büyük tekne turlarıyla ve Gaziantep üzerinden Rumkale'ye gelen ziyaretçilerin Kasaba köyünden gezinti tekneleriyle buraya geldiği düşünülecek olunursa, bu verinin gerçeğe en yakın rakam olacağı düşünülmektedir. Gelen bu ziyaretçiler, genel anlamda yakın illerden geldikleri için ve bir gezi programına dâhil oldukları için, ziyaret süresi gün batımıyla sınırlıdır. Bu nedenden dolayı ziyaretçiler geceyi belde geçirmemektedir.

3. SONUÇ VE ÖNERİLER

GAP projesinin bir ayağı olan, temel amacı elektrik ve sulama ihtiyacını karşılamak olan Birecik Barajı'nın su tutmasıyla birlikte, inceleme alanımızda yeni bir dönem başlamıştır. Halfeti'de 1997 sayımına göre 32.039 kişi baraj projesinden etkilenmiştir. Yerleşmeden ve yakın çevresinden zorunlu göçler yaşanmıştır. Birçok aile doğup büyüdüğü yerden ayrılmak zorunda kalmıştır. Proje kapsamında Fırat vadisinde yer alan önemli ekonomik değere sahip meyve ağaçları (150.000 adet olduğu belirtilen), sular altında kalmıştır. Bu sonuç, yörede önemli ekonomik faaliyetlerin farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. Fırat vadisi boyunca kurulmuş köylerde yaşayan 25.539 kişi; Nizip, Birecik, Gaziantep ve Şanlıurfa'ya göç etmek zorunda kalmıştır. Barajdan etkilenen ailelerden ancak 850 hane, 6.500 kişi ise yeniden yerleştirme projesine dâhil olmuştur

Birecik Barajı, elektrik ve sulama ihtiyacını karşılarken, birçok şeyini aldığı Halfeti'ye farklı bir manzara kazandırarak doğal görünümünü değiştirmiştir. Tepeye sıralanmış Halfeti evlerinin Mardin edasında görünümü, baraj gölünün mavilikleriyle tatil beldesi Bodrum'u andırması, gelen ziyaretçiler tarafından "Mardin-Bodrum Karışımı Bir Belde" diye yorumlamasını sağlamıştır. Halfeti; yerel yönetimin çalışmaları ve özel teşebbüslerle sezonda, haftada 22.000 kişinin uğradığı bir tatil beldesi hâline gelmiştir. Halfeti'de tarım, birinci ekonomik faaliyet olarak görülürken

Birecik Barajı sonrası bu durum değişmiştir. Çalışma alanında turizm önem kazanmaya başlamıştır. Ayrıca baraj gölü üzerine son yıllarda alabalık üretim istasyonlarının kurulmasıyla farklı bir geçim kaynağı daha bölgede hayat bulmuştur.

2000 yılından önce, tarımla uğraşan ve barajdan sonra işsiz kalan yerel halk, bölgede turizm potansiyelinin farkına varılmasıyla turizme yönelmiştir. Böylelikle kaybettikleri arazilerin kamulaştırma bedelini, bu sektörde değerlendirmeye çalıştıkları görülmüştür.

Ancak turizm sektöründe çok deneyimli olmayan yöre insanının bazı tutarsızlıklar sergilemesi sonucunda, olumsuzluklar da yaşanmaktadır. İncelememiz sonucunda; gezinti teknelerinde fiyat farklılıkları, restoranlarda fiyat fazlalığı ve dengesizlikleri, hediyelik ve yöresel ürünlerin pazarlanmasında tutarsız fiyat tarifesi görülmektedir. Bundan dolayı, gelen ziyaretçilerden olumsuz eleştiriler gözlemlenmiştir. Halfeti'de turizm sektörünün daha da ileri seviyelere kavuşması için, resmî kuruluşlar ve özel sektör, kalifiye eleman yetiştirmeye özen göstermelidir. Ayrıca fiyat düzenlemesi ve takibi tekrar gözden geçirilmeli ve standart sağlanmalıdır.

Turizm denildiğinde akla '3S' (deniz, kum, güneş) denilen deniz turizmi gelmekteydi. Ancak son zamanlarda bu anlayış çeşitlenerek, kıyı kesimlerden iç kesimlere doğru bir tarihî kültürel turizm faaliyeti görülmeye başlanmıştır. Halfeti; tarihî, beşerî ve doğal özellikleri nedeniyle ziyaretçiler tarafından tercih edilen turizm alanları arasındadır. Ancak var olan özelliklerin yanında su sporları, doğa yürüyüşü, Karagül Festivali gibi yeni etkinlikler düzenlenmeli ve destinasyonun özellikleri zenginleştirilerek tanıtılmalıdır. Tüm bunlar yapılırken Halfeti'nin tarihî dokusuna zarar verilmemelidir. Halfeti'de yöre halkının, yabancı olduğu turizm ve pazarlama faaliyetleri yönünden bilgilendirilmesi ve eğitilmesi turizmin hızlı gelişimine katkı sağlayacaktır.

Çalışmamız sonucunda, Halfeti'nin her geçen gün çekiciliğini arttırarak turizm faaliyetlerinde gelişebilecek bir yerleşme özelliği taşıdığı görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, O. A. (1991). *Türkiye'de Turizm Eğitimi ve Etkinliği*. Ankara: MPM Yay., No:439.
- Akın, N. (1999). Güneydoğumda Bir Son Nokta: Halfeti ve Birecik Barajı. *Mimarlık 290 Dergisi*, (6).
- Başgelen, N. (2005). *Birecik Barajı Tufanından Yeni Gaziantep Müzesine Belkıs-Zeugma*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

- Doğanay, H. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası* (3. Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi Yay.
- Evliya Çelebi. *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* (Ahmed Cevdet Neşri). İstanbul 1314, C. III, s. 1484.
- Gazantep Valiliği, İl Kültür Turizm Müdürlüğü. (2015). *Rumkale 2015*.
- Honigmann E. (B. Darkot, tamamlayan). (1963). Rum-Kale. *İslâm Ansiklopedisi (İA)* içinde (IX, s. 777 -781). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Hosany, S., Ekinci, Y. ve Uysal, M. (2006). Destination Image and Destination Personality: An Application of Branding Theories to Tourism Places. *Journal of Business Research*, (59), 638-642.
- Moltke, H. V. (1969). *Moltke'nin Türkiye Mektupları*. (H. Örs, çev.). İstanbul.
- Özgüç, N. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul
- Özgüç, N. (1998). *Turizm Coğrafyası Özellikler Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Şanlıurfa Valiliği, İl Kültür Turizm Müdürlüğü. *2015 Konaklama Tesisi Verileri*.
- Yılmaz, A. (1999). XVI. Yüzyılda Bir Güney-Doğu Kasabası olan Rumkale'de Eğitim. *Milli Eğitim*, 143 (143), 118-122.